
Vergaderjaar 2020–2021

21 501-02

Raad Algemene Zaken en Raad Buitenlandse Zaken

Nr. 2295

BRIEF VAN DE MINISTER VAN BUITENLANDSE ZAKEN

Aan de Voorzitter van de Tweede Kamer der Staten-Generaal
Den Haag, 23 februari 2021

Hierbij bied ik u het verslag aan van de leden van de Raad Buitenlandse Zaken van 22 februari 2021.

De Minister van Buitenlandse Zaken,
S.A. Blok

VERSLAG VAN DE RAAD BUITENLANDSE ZAKEN 22 FEBRUARI 2021

Introductie

Op maandag 22 februari 2021 vond de Raad Buitenlandse Zaken plaats. De Minister van Buitenlandse Zaken heeft namens het kabinet deelgenomen. Onder *Current Affairs* sprak de Raad over Myanmar, de Hoorn van Afrika (Ethiopië, Tigray en de grens met Soedan), het Zuidelijk Nabuurschap, de Sahel, multilateralisme, Iran, Belarus en Venezuela. Daarnaast stonden Rusland, Hongkong en het Strategisch Kompas als volledige agendapunten geagendeerd. Door tijdgebrek moest de bespreking van het Strategisch Kompas worden uitgesteld. Ook hadden de leden van de Raad een virtuele uitwisseling met de recent aangetreden Amerikaanse *Secretary of State* Antony Blinken.

Current Affairs

Myanmar

De Raad stond stil bij de staatsgreep door het Myanmarese leger van 1 februari jl. en de recente demonstraties waarbij de afgelopen dagen drie doden en meerdere gewonden vielen door gewelddadig optreden van het leger en de politie. De Raad nam Raadsconclusies aan waarin de coup wordt veroordeeld en onder meer wordt opgeroepen tot beëindiging van de noodtoestand, herstel van de civiele regering en onmiddellijke vrijlating van degenen die zijn gearresteerd. De leden van de Raad uitten grote zorgen over de teloorgang van de democratische transitie in Myanmar en riepen daarbij op tot de onmiddellijke vrijlating van politieke gevangenen. Nederland bepleitte uitbreiding van persoonsgerichte sancties tegen de directbetrokkenen bij de staatsgreep. Hierover bestond brede overeenstemming en een enkele lidstaat gaf daarbij aan tevens open te staan voor het onderzoeken van mogelijkheden om bedrijven gelieerd aan het leger te sanctioneren. Uitgangspunt blijft om de coupplagers te raken en de gewone burgers te ontzien. Ook onderstreepten enkele lidstaten het blijvende belang van dialoog en diplomatieke middelen om de democratie in Myanmar te herstellen. De Hoge Vertegenwoordiger benadrukte daarbij het belang van samenwerking met gelijkgestemde partners in de regio, primair met de ASEAN, en stelde waar nodig aan actieve *outreach* te blijven doen.

De Hoorn van Afrika (Ethiopië, Tigray en de grens met Soedan)

De Finse Minister van Buitenlandse Zaken deed tijdens de Raad verslag over het bezoek dat hij begin februari op verzoek van de Hoge Vertegenwoordiger aan Ethiopië en Soedan bracht. De Finse Minister lichtte toe dat de humanitaire toegang tot Tigray zeer problematisch blijft, en door de Ethiopische overheid wordt beperkt tot gebieden waar overheid controle heeft. Tegelijkertijd zijn er voortdurende gevechten tussen gewapende milities, Eritrese en Ethiopische troepen en de oppositie. De meeste humanitaire organisaties lukt het daarom slechts in een klein deel van het gebied hulp te verlenen. Nederland wees op het gesprek tussen premier Abiy en premier Rutte dat 17 februari jl. plaatsvond waarin Nederland zorg uitsprak over de mensenrechtensituatie, opriep tot onbelemmerde humanitaire toegang tot de Tigray regio en het belang van een vreedzame oplossing voor het conflict onderstreepte. De Finse Minister verwees tevens naar berichten over grove mensenrechtenschendingen, inclusief seksueel geweld, door de verschillende partijen in Ethiopië. Verscheidene lidstaten, waaronder Nederland, benadrukten het belang van sterke

betrokkenheid van de EU en de noodzaak van een nationale dialoog op korte termijn.

Het Zuidelijk Nabuurschap

De Raad stond, mede ter voorbereiding op de Europese Raad van 25 en 26 februari 2021, stil bij de gezamenlijke mededeling «Hernieuwd partnerschap met het Zuidelijk Nabuurschap. Een nieuwe agenda voor de Middellandse Zee» die de Europese Commissie en de Hoge Vertegenwoordiger op 9 februari jl. publiceerden. De Kabinetsappreciatie van deze mededeling ging uw Kamer toe in de Geannoteerde Agenda van 12 februari (Kamerstuk 21 501-02, nr. 2267). HV Borrell en Commissaris Varhelyi lichtten hun voorstel voor een hernieuwde en ambitieuze agenda ten aanzien van het Zuidelijk Nabuurschap toe, en onderstreepten het belang van het opkomen voor gezamenlijke waarden en gedeelde belangen. Daarbij dient enerzijds aandacht te zijn voor economisch herstel na de COVID-pandemie, onder meer door middel van een economisch- en investeringsplan voor de regio, alsook veiligheidsvraagstukken. Enkele lidstaten pleitten daarbij voor meer aandacht voor hybride dreigingen en irreguliere migratie. Nederland verwelkomde de Gezamenlijke Mededeling en onderstreepte daarbij de noodzaak voor versterkte samenwerking ten aanzien van migratie, waaronder terugkeer. In dit kader verwelkomde Nederland de aankondiging van de HV dat op 15 maart een virtuele gezamenlijke raad RBZ/JBZ zal plaatsvinden over de externe aspecten van migratie en brede partnerschappen met derde landen. De Hoge Vertegenwoordiger kondigde aan dat de RBZ van maart opnieuw zal spreken over de verdere uitwerking van de gezamenlijke mededeling over het Zuidelijk Nabuurschap.

De Sahel

De Raad stond kort stil bij de uitkomsten van de G5 top van 16 februari jl. Nederland sprak tijdens de G5 top waardering uit voor de constructieve samenwerking met de Sahel regio op het gebied van veiligheid, migratie en ontwikkeling. Nederland onderstreepte daarbij het belang van mensenrechten als onderdeel van dit brede partnerschap met Europa. De HV wees erop dat alle deelnemers aan de top tevreden waren over de resultaten van de militaire inzet, waaronder EU missies, van de afgelopen periode, maar dat zij ook het belang benadrukten van een stevige en geïntegreerde civiele inzet om de regio verder te stabiliseren. EU Commissaris voor Internationale Partnerschappen Jutta Urpilainen stelde daarop dat dit de kern zal vormen van de herziening van de EU Sahel strategie.

Multilateralisme

De Hoge Vertegenwoordiger verwees naar de recent uitgebrachte gezamenlijke mededeling van de Europese Commissie en EDEO van 17 februari jl. die de EU-inzet ten behoeve van multilateralisme in een uitdagende geopolitieke context steviger vorm dient te geven. De mededeling gaat onder meer in op EU strategische prioriteiten zoals mensenrechten, veiligheid en duurzaam herstel, het doorvoeren van hervormingen in het VN-systeem, en het opbouwen en verdiepen van strategische partnerschappen en allianties met regionale organisaties en derde landen. Commissaris Urpilainen benadrukte daarbij het belang van EU eenheid en een inclusief debat met het maatschappelijk middenveld. De HV wil de mededeling in een aankomende Raad agenderen. Het kabinet zal uw kamer in een BNC-fiche informeren over zijn appreciatie van de Mededeling.

Iran/JCPOA

De Raad besprak de zorgelijke ontwikkelingen in Iran met betrekking tot het Iraanse nucleaire programma, waaronder de Iraanse aankondiging alle transparantiemaatregelen uit het JCPOA per 23 februari 2021 te zullen opzeggen. Dit betekent dat de toegang, inspectie en verificatie van het Internationaal Atoomenergie Agentschap (IAEA) aanzienlijk worden ingeperkt, hetgeen leidt tot verminderd zicht op het Iraanse nucleaire programma. Deze stappen volgen uit een nucleaire wet van het Iraanse parlement van december jl. die de regering dwingt escalerende stappen te nemen ten aanzien van het nucleaire programma zolang sanctieverlichting vanuit Amerikaanse zijde uitblijft. Verscheidene lidstaten, waaronder Nederland, uitten grote zorgen over deze recente provocatie en riepen Iran op zich te houden aan zijn verplichtingen onder het JCOA, inclusief het behoud van de IAEA monitorings- en verificatieactiviteiten in Iran. Nederland alsook andere lidstaten insisterden daarbij op een duidelijk en eensgezinde EU boodschap jegens Iran. Het Kabinet blijft de onverminderde inzet van de EU voor terugkeer naar volledige implementatie van het JCPOA steunen, inclusief de inspanningen van de Hoge Vertegenwoordiger en de E3 (Frankrijk, Duitsland en het Verenigd Koninkrijk) daartoe. In dit kader verwelkomt het kabinet de positieve boodschap van de Amerikaanse President Biden dat hij waarde hecht aan terugkeer naar het JCPOA, mits Iran zich weer gaat houden aan de afspraken uit het nucleaire akkoord. Daarnaast noemde een enkele lidstaat de verklaring van de DG van het IAEA en Iran van 21 februari jl. een stap in de goede richting. Met deze afspraken tussen het IAEA en Iran kunnen monitorings- en verificatietaken de komende drie maanden doorgang vinden.

Belarus

De Hoge Vertegenwoordiger gaf een korte toelichting op de stand van zaken in Belarus en onderstreepte dat de situatie zeer zorgwekkend blijft. Een groot aantal lidstaten veroordeelden daarbij de voortdurende repressieve maatregelen jegens het maatschappelijke middenveld en journalisten. Zoals de Hoge Vertegenwoordiger na afloop van de RBZ aangaf zal in dit licht gesproken worden over aanname van verdere EU-sancties. Voorts lichtte de EU Commissaris Oliver Varhelyi de huidige EU steun aan het maatschappelijk middenveld toe. Zoals reeds aan uw Kamer werd bericht in het verslag van de Raad Buitenlandse Zaken van 12 oktober 2020 (Kamerstuk 21501-02, nr. 2224) wordt eerder aan Belarus gealloceerde steun zoveel mogelijk omgebogen om maximaal ten goede komt aan het maatschappelijk middenveld en hervormingsgezinde krachten.

Venezuela

Tevens stond de Raad kort stil bij de humanitaire situatie in Venezuela. De Raad heeft nieuwe sancties aangenomen tegen negentien personen. De uitbreiding van de sanctielijst vindt plaats vanwege grove mensenrechtenschendingen en ondermijning van de democratie in Venezuela en is een directe reactie op de parlementsverkiezingen van 6 december jl. Deze verkiezingen voldeden op geen enkele wijze aan de democratische standaarden en zijn daarom niet vrij, eerlijk of transparant verlopen. De sancties zijn enkel gericht tegen de personen op de lijst en raken op geen enkele manier de Venezolaanse bevolking. De sancties zijn omkeerbaar in geval van gedragsverandering en onderdeel van een bredere strategie. Zo probeert de EU onder andere via de *International Contact Group* bij te dragen aan het bewerkstelligen van een geloofwaardige dialoog en toegang van humanitaire hulp in Venezuela. Daarnaast vertrekt binnenkort

een delegatie van de Europese Civiele Bescherming en Humanitaire hulpoperaties (ECHO) naar Venezuela om over de vaccinatiestrategie te spreken.

Rusland

De Raad sprak over de EU-Rusland relatie in den brede, inclusief de implementatie van de vijf *guiding principles* die het kader vormen voor deze relatie, ter voorbereiding op de Europese Raad van 25 en 26 maart 2021. De Hoge Vertegenwoordiger bracht verslag uit van zijn bezoek aan Moskou van 4 en 5 februari jl. en sprak zijn zorgen uit over de groeiende kloof tussen de EU en Rusland, en de provocerende acties van Rusland. Hij benadrukte daarbij de beperkte mogelijkheden voor constructieve samenwerking en het grote belang van EU eenheid. Veel lidstaten onderstreepten deze boodschappen. In reactie op de arrestatie en veroordeling van Navalny en daaropvolgend gewelddadig politieoptreden tegen demonstranten bereikten de leden van de Raad een politiek akkoord om persoonsgerichte sancties op te leggen tegen de betrokkenen rondom de arrestatie en veroordeling van Navalny middels het EU mensenrechtensanctieregime. Nederland onderstreepte daarbij het belang van spoedige aanname. Verscheidene lidstaten wezen, naast het uitoefenen van blijvende druk op Rusland, ook op de noodzaak tot selectief engagement met de autoriteiten op terreinen waar de EU een duidelijk belang heeft bij samenwerking met Rusland. Nederland verwees hierbij onder meer naar de thema's klimaat, contraterrorisme en wapenbeheersing conform de motie Stoffer/Verhoeven. Er bestond brede consensus onder de leden van de Raad over het belang van steun aan *civil society* en het intensiveren van *people-to-people* contacten, met name ten aanzien van de Russische jeugd. Enkele lidstaten waaronder Nederland wezen daarbij op de mogelijkheden om Erasmus+ voor Russische studenten uit te breiden. Tot slot onderstreepten enkele lidstaten het belang van commitment aan het Oostelijk Partnerschap, het tegengaan van desinformatie en coördinatie met de VS, het VK en de NAVO.

En marge van de Raad Buitenlandse Zaken sprak een aantal leden van de Raad, waaronder de Nederlandse Minister van Buitenlandse Zaken, op uitnodiging van Litouwen ook met de kabinetschef van Navalny, Leonid Volkov, en de CEO van zijn anti-corruptiestichting, Ivan Zhdanov.

Hongkong

De Raad stond stil bij de verslechterende situatie in Hongkong als gevolg van de invoering van de Nationale Veiligheidswet voor Hongkong. Er was brede overeenstemming onder de leden van de Raad dat de situatie een eensgezinde en krachtige EU-reactie vereist. De Hoge Vertegenwoordiger riep daarbij op tot EU-eenheid en benadrukte het belang van een duidelijk signaal richting zowel de autoriteiten in Hongkong als ook de centrale autoriteiten in Peking. Verscheidene leden van de Raad, waaronder Nederland, drongen aan op verdere implementatie van de Raadsconclusies van 24 juli 2020 en spraken steun uit voor nieuwe Raadsconclusies met aanvullende maatregelen indien China's Nationale Volkscongres tijdens zijn jaarlijkse bijeenkomst in maart besluiten neemt die de democratie en rechtsstaat in Hongkong verder ondermijnen. Nederland wees daarbij tezamen met een aantal lidstaten op het belang van een breed afwegingskader waarbij ook de EU-Chinarelatie wordt meegenomen. Tevens benadrukte Nederland dat de EU zich met één stem dient uit te spreken zodra de extraterritoriale werking van de Veiligheidswet rechtstreeks aan EU-burgers en -belangen raakt.

De leden van de Raad hadden een eerste onderhoud met de Amerikaanse *Secretary of State (SoS)* Antony Blinken. De uitwisseling vond in uitstekende sfeer plaats en zowel de Europese als Amerikaanse zijde toonden zich enthousiast over het verder verstevigen van de Trans-Atlantische relatie. De Hoge Vertegenwoordiger benadrukte het strategische karakter van de Trans-Atlantische relatie en de intentie van de EU om hier als sterke en actieve partner in op te treden. De HV erkende daarbij ook de noodzaak van een meer evenredige lastenverdeling tussen de VS en de EU. De Hoge Vertegenwoordiger ging daarbij specifiek in op het belang van samenwerking op het gebied van economisch herstel na de COVID-19 crisis, een ambitieuze klimaatagenda, Rusland, China, Iran, Turkije en multilateralisme. In dit kader verwelkomden de Hoge Vertegenwoordiger en de EU lidstaten de terugkeer van de VS naar het akkoord van Parijs, de WHO en als waarnemer bij de VN Mensenrechtenraad. SoS Blinken onderstreepte dat de EU een zeer gewaardeerde partner is, onder meer vanwege de gedeelde waarden zoals democratie, mensenrechten en rechtsstatelijkheid. In het gesprek tussen de EU en SoS Blinken kwam een breed scala aan onderwerpen aan de orde waar mogelijkheden liggen tot het verstevigen van de Trans-Atlantische samenwerking, onder andere op het gebied van klimaat, de COVID-pandemie, China en het JCPOA.

De VS verwelkomde daarbij de mogelijkheid om nauwer samen te werken met de EU inzake veiligheid en defensie, onder meer in het kader van het door NL geleide PESCO-project voor militaire mobiliteit. Nederland sprak hiervoor steun uit. Nederland onderstreepte verder het belang van het op regels gebaseerde multilaterale stelsel en sprak steun uit voor de door de VS georganiseerde *Summit for Democracy*. Ook vroeg Nederland aandacht voor samenwerking op het gebied van economische veiligheid en de rol die de Trade & Tech council hierin kan spelen, zoals voorgesteld door de HV en de Commissie in de Gezamenlijke Mededeling «EU-US Agenda for Global Change». Nederland en de Benelux partners uitten ten slotte de wens dat de VS de sancties tegen het Internationaal Strafhof snel opheft.

Maritieme veiligheid Golf van Guinee

Het kabinet maakt van de gelegenheid gebruik uw kamer te informeren over de nieuwe pilot gecoördineerde maritieme aanwezigheid (*Coordinated Maritime Presences – CMP*) in het licht van de dreigingen voor de maritieme veiligheid in de Golf van Guinee. Het CMP-mechanisme¹ heeft als doel de capaciteit van de EU als betrouwbare partner en handhaver van maritieme veiligheid te vergroten. Het moet zorgen voor meer Europese operationele inzet en grotere EU aanwezigheid in specifieke maritieme aandachtsgebieden. De Golf van Guinee is aangemerkt als maritiem aandachtsgebied (*Maritime Area of Interest, MAI*). Nederland heeft actief bijgedragen aan de vormgeving van het nieuwe CMP-concept en de pilot in de Golf van Guinee. Coördinatie van Europese inzet en het delen van informatie kan de lidstaten gezamenlijk beter in staat stellen de maritieme veiligheidssituatie te verbeteren, zonder dat daar een geheel nieuwe maritieme operatie voor wordt opgetuigd. Het concept drijft op de vrijwillige en tijdelijke aanwezigheid van maritieme capaciteiten van de lidstaten en opereert op basis van nationaal gedragen inzet. Op basis van de resultaten van de pilot zal worden gezien of het CMP-concept kan worden ingezet binnen andere gebieden die voor de EU van belang zijn.

¹ <https://www.consilium.europa.eu/media/48054/st05387-en21.pdf>

Bijeenkomst met de aanklager van het Internationaal Strafhof

En marge van de Raad vond op uitnodiging van de Benelux een bijeenkomst plaats met de aanklager van het Internationaal Strafhof, Fatou Bensouda. Bensouda zal in juni 2021 het stokje overdragen aan de Brit Karim Khan, die op 12 februari jl. door de Vergadering van verdragspartijen van het Strafhof werd verkozen. Bensouda lichtte de stand van zaken van de activiteiten van haar kantoor en de uitdagingen van het Strafhof toe. Er werd verder onder andere gesproken over de recente uitspraak van het Hof in de Palestijnse gebieden, de *Review* van het Strafhof en de sancties van de VS tegen Bensouda en een directeur binnen haar kantoor. Nederland onderstreepte tijdens de bijeenkomst de Nederlandse steun aan het Strafhof en bedankte Fatou Bensouda voor de uitstekende samenwerking de afgelopen 9 jaar. Samenwerking van verdragspartijen, maar ook de bredere internationale gemeenschap, is cruciaal om gerechtigheid voor slachtoffers te bewerkstelligen, zo onderstreepte Nederland.